

„Vér van a kerámiátokban, és kerámia van a véretekben”

Az élő Zsolnay-történelem

Az erkélyről a pesti háztetők és a csodás budai panoráma látványa tárul elénk. De minek kinézni, amikor bent egy valóságos múzeum vár ránk. Kincsesdoboz? Emlékszoba! A látogatás egyben kultúr- és művészettörténeti séta is. Vízit a Zsolnay porcelánok gyűjteményében. Nem egy rövid beszélgetésben, de kötetekben kellene összefoglalni Dr. Vécsey Esther, a tulajdonos és a berendezés történetét.

szöveg Lázár Ádám fotó Francis Keating

Idén ünnepeljük Zsolnay Vilmos születésének 185. és a Zsolnay gyár beindításának 160. évfordulóját. Hogyan és hol gyűjtötte tudását a Zsolnay család, mielőtt különleges kerámiáinak gyártásába kezdett? „Nem utazgattak, dolgoztak” – kezdi a lakásban a történelmi és művészettörténeti sétát vendéglátónk, Dr. Vécsey Esther, Mattyasovszky Zsolnay Tamásné. „Állítólag 1860-ban Zsolnay Vilmos és Lechner Ödön együtt tettek egy utazást Angliában. Erről férjem nem talált írásos bizonyítékot. Tudjuk viszont, hogy az első nemzetközi sikert az 1873-as bécsi világkiállításon érték el, ahol már nagy standdal voltak jelen. A következő nagy siker 1878, a párizsi aranyérem, amely rögtön világhírűvé tette a Zsolnay nevet! Majd az 1900-as párizsi kiállítás, ahol a Magyar Pavilon diadalívét Zsolnay eozinmázos levelei díszítették. Ez teljesen elbűvölte a látogatókat.”

Vécsey Esther élete jelentős részében külföldön élt. „Pécsett születtem. 1944-ben elmenekültünk, Ausztriában két évig táborban időztünk. Ott voltak a Mattyasovszky Zsolnayék is. Akkor, ötévesen nem is álmodtam, hogy egyik fiúk, Tamás valamikor a férjem lesz. Apám sógora elvitetett minket Párizsba, vízumot szerezni az USA-ba. Nehéz volt. Venezuelában landoltunk. Anyám egy kakaógyárban dolgozott, én a Guadalupe Katolikus Nővérekhez jártam. Végre 1949-ban megjött a vízum, hajóra szálltunk, és Long Islanden kötöttünk ki. A sok stressz, idegesség és a mostoha körülmények annyira megviselték apámat, hogy 63 éves korában,

csontig lefogyva, oly messze szeretett hazájától, meghalt. Ezután anyámmal vonatra szálltunk, nyugat felé, az ismeretlenbe. Négy nap után érkeztünk meg Kaliforniába. 1951-et írtunk.”

Esther történetében az is rendkívüli, ahogy férjével találkozott. „Maléter Pál unokahúga vagyok, 1989-ban meghívtak „Nagy Imre és mártírtársai” temetésére. Nagyon megrázó élmény volt. Elhatároztam, hogy visszajövök Magyarországra. Sikerült egy évre elnyernem egy ösztöndíjat, amely lehetővé tette, hogy Pécsen kutassak. Tanulmányoztam a pécsi telefonkönyvet, próbáltam visszaemlékezni, megtalálni a régi ismerősöket. A Mattyasovszky Zsolnayak meghívtak ebédre. Amikor elmondtam nekik kutatásom témáját, azonnal mondták: Tamással feltétlenül meg kell ismerkedned, aki városvédő és fényképezi a műemlékeket. Ez 1990 elején történt.”

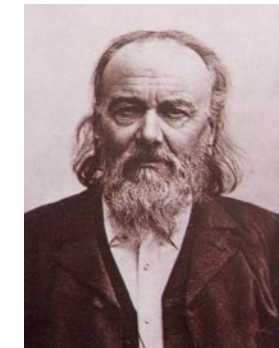
Amint a kávécsészémet jobban szemügyre veszem, Esther követi tekintetemet. „A bécsi Rothschild báró nagy orchideagyűjtő volt. Ő rendelte a Rothschild készletet. Rögtön 500 darab Zsolnay porcelánt kért, mindegyiken más orchideamintával. Így született meg számtalan ét-, teás-, kávé-, desszertes készlet, tálak, vázák, lámpák, mindegyik különböző motívummal.

A lakásunk hivatalosan már „Zsolnay emlékszoba”, amelyben férjem örökölt családi kincsei találhatók, nem múzeumnak berendezve, hanem ahogy a Zsolnayak a mindennapjaikat élték: stílusukat, ízlésüket, e csodálatos tárgyakat óvva őrizzük.”

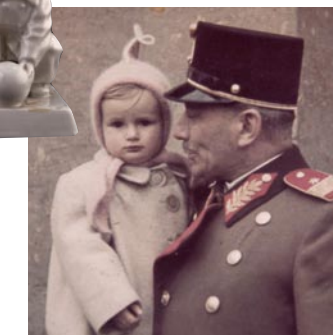
Zsolnay Vilmos

Zsolnay Vilmos agyag- és máz fajtákkal kísérletező, fejlesztő feltaláló. 1878-ban a párizsi világkiállításon kerámiái aranyérmeket, Vilmos Francia Becsületrendet kapott.

Zsolnay Miklós

Vilmos halála után, fia Miklós vezette az üzemet. Külföldre ő vitte a nevet és a termékeket. Párizsban, a Közel-Keleten és a szultán meghívására, Isztanbulban élt és gyűjtött ötleteket.

A gyár

Az 1852-ben alapított Zsolnay Porcelán Manufaktúra fénykorát a századfordulón élte. Dísz tárgyait, porcelán készleteit, épületkerámiáit a saját fejlesztésű eozin mázzal sorra díjazták világhiállításokon.

Vécsey Esther édesapjával

A fénykép felső sarkában a Sinkó András által mintázott egyik utolsó, még a család kezében lévő Zsolnay gyárban készült porcelán figura, amelynek feltehetően Esther volt a modellje.

Vécsey Esther művészettörténész. Budapest Zsolnay kerámiákkal díszített épületeiről férjével közösen írtak könyvet

A szalon falán a Mattyasovszky családfa. Az etalon Zsolnay lótusz elemekből készített olvasólámpa, mellette, Tamás édesapja, M. Zsolnay Tibor pirogránitból készült mellszobra. Ezt Sinkó András erdélyi östehetség készítette, csakúgy, mint a kis Zsolnay figurákat. Az államosításkor a pécsi gyárban ő maradt utolsó munkásnak. A tálalót Kozma Lajos bútortervező, építész tervezte, a két székkal, a kisebb tálalóval és a pohárszékkal. A többi bútort Esther vette, hogy passzoljon a variált, dekoratív Zsolnay stílushoz.

A polcokon a mintadarabokat kronologikus sorrendben helyezték el. Belátni a Vécsey szobába, a falon jobb oldalon Esther édesapjáról, balra a kassai nagypapáról készült festmény.

Mattyasovszky Jakab geológus portréja a szalonban függ. Ő vette el Zsolnay Terézt, és gyarapította tudásával a Zsolnay termékekhez szükséges agyagok, mázak különböző alapanyagait. Mellette a kerámia polcon eozin tárgyak, az aranyozott, „Old Ivory” masszából készült bizánci stílusú triptichon és szecessziós épületkerámia elemek. A kredencek és az ülőalkalmatosságok magyaros, neoreneszánsz „Kozma stílusban” készültek. A Zsolnay portrékat és csendéleteket, Mattyasovszky Zsolnay László festette.

A kedvenc

Esther legkedvesebb tálát Klein Ármin kreálta a Millenium ünnepére. Körben a peremén fél-domborműben látjuk a „parasztlakodalmat”, közepén a Magyar címer „Éljen a Király, 1896–896” felirattal.

Nem csupán csodálom és őrzöm a kerámiákat, de használom is. Mindig Zsolnay-val teríték! A sok gyönyörű minta, máz és forma közül az orchidea minta a kedvencem. ”

Az 1880-as években kerti gyerekzsúrra, pirogránitból készült gomba áll az előszoba közepén

Mivel Budapesten több mint kétszáz káprázatos épület Zsolnay pirogránittal van burkolva vagy díszítve, viszont nincs állandó Zsolnay kiállítás, ezért lakásukban Esther a férjével egy „Zsolnay Emlékszobát” alakított ki. Olyan ez, mint egy ereklyékkel teli múzeum, de az otthonuk. 2008-ig, Mattyasovszky Zsolnay Tamás haláláig élt és dolgozott itt együtt a házaspár.

Zsolnay Tamás leginkább a család – a Teréz nagymama és Juliska néni, a Sikorski nagybácsi és a Mattyasovszky Zsolnay László – által készített tárgyakat becsülte. Azokat őrizte, amelyeket az első művészek, mint Klein Ármin vagy Kaldewey Kelemen készítettek.

Az asztalterítők sokác kézimunkák. Zsolnay Vilmos lányai, Teréz és Júlia gyűjtötték e népi remekműveket, amelyek olyan nagy építészeket inspiráltak, mint Lechner, Hauszmann, Alpár és Lajta.

Füldőszobacsempék
A felvidéki Trencsén Teplici fürdő részére tervezett „Arab”csempék. A maradék darabok Zsolnay Teréz fürdőszobafalát díszítették.

Eozin

Kiállításokon eosint már a késő 19. században láttak a Zsolnay-ak. A sajátjukat Vilmos és vegyészei az 1880-as években dolgozták ki. Eos, a Hajnal Istennője, a hajnalpír irizáló színei ihlették a mázat.

Rózsaszín korszak

A rózsaszín mázú tárgyakat sok formában és sokféle használatra készítették. Egy gyűjtő több mint háromezer rózsaszínű kiöntőt, fazekat, egyebet adományozott a családi negyednek.

Bokály 1873-ból

Karcú, egyfülű, cserép borosedény. A bokály szó az olasz eredetű „kancsó” értelmű bocal szóból származik. Ez a népi tervezés a Bécsi Világkiállításán a gyárnak a díjat, a családnak a világhírt nyerte el.

„A sarokba állított biedermeier szófát még Tamás édesanyja csináltatta, amikor a fia feljött az egyetemre, ahol a híres Szent Imre Kollégiumban lakott, olyan társakkal, mint Gróf Esterházy Mátyás, az író Péter apja” – mesél Esther a Vécsey szoba berendezéséről.

„A nagy ebédlőasztalt az Ecserin vettem, amelyre rendszerint VA (Vécsey Aranka/Aladár) monogramos, csodás csipkés-hímzett asztalterítő kerül. „Mindig fehér damasztal teríték, ezek az én Vécsey örökségemből származnak.

Amikor azt mondjuk: Zsolnay Gyár – és ők nagy betűvel írták a gyárat –, nem gondolunk arra, hogy a családnak a Gyár az otthona is volt. Ez a kép Walter Crane, kora legbefolyásosabb angol festő, formatervező, könyvillusztrátorának látogatását örökíti meg. A felvétel 1900-ban, Zsolnay Vilmos halálát követően készült. Ezért az ülő sorban a Zsolnay lányok, bal oldalon Júlia, jobbra Teréz gyászruhában vannak, csak úgy, mint az álló sorban Zsolnay Miklós. Crane az első sorban ülő feleségével és hátuk mögött két fiukkal három hónapig volt a család vendége Pécsen, ahol tanulmányozta és tanulta az akkor már világhíres Zsolnay technikát.

Fácánok és orchideák

A gyűjteményben az alsó polc közepén láthatjuk a kínai motívumú Vörös Fácán alátétet és tányért, Júlia tervei alapján. E polcon látható a híres orchideamintás teakészlet néhány darabja is.

Mosdótál Teréztől

A díszes mosdótál Zsolnay Teréz elgondolását dicséri. Vécsey Esther Pécsen, megrepedve vette, és egy restaurátor úgynevezett „drótos tót” technikával hozta helyre.

Perzsa minta Júliától

A Zsolnay motívumok tervezője a két lány volt. Míg Teréz inkább a magyaros, addig Júlia a keleti mintákkal gazdagította a gyár termékpaletáját. Ez a perzsa mintás desszertes tál Zsolnay Júlia rajza alapján készült; a Koránból vett idézetek, az iszlám motívumok ihlették.

Tutanhamon

A húszas évek világválsága a Zsolnay gyárat is érzékenyen érintette. 1922-ben brit kutatók Egyiptomban megtalálták Tutánhamon sírját. A hír világszerte óriási szenzációt keltett. Zsolnay Teréz is olvasott róla, és elkezdte tervezni Tutánhamon sorozatát. A „King Tut” széria olyan népszerű lett, hogy megmentette a gyárat.

